

НАУЧНЫЙ
ИМПУЛЬС

ЦЕНТР НАУЧНОЙ
ПОДДЕРЖКИ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ СОВРЕМЕННЫЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

НОВОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ: ИССЛЕДОВАНИЕ В XXI ВЕКЕ

Последние
взгляды

Последние
данные

Последние
исследование

И НОВОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Международный современный научно-практический журнал

Новости образования: Исследование в XXI веке

№ 27 (100)
Ноября 2024 г.

Часть 1

Издается с августа 2022 года

Москва 2024

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI ATROF OLAM BILAN TANISHTIRISHGA OID XORIJIY TAJRIBALAR TAXLILI

Tursunboeva Zuxra Umid qizi

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrası
o'qituvchisi*

@zuxratorsunboyeva97gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada talabalarga rivojlangan mamlakatlarda maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan o'zgarishlar, yangi usul va texnologiyalar, ta'lim tizimining o'ziga xosliklari, maktabgacha yoshdagi bolalarga bilim berishda bilimlar mazmunga ko'ra uslub va usullar tanlash va uni to'g'ri tashkil eta olish haqida ma'lumotlar berib boriladi. Mamlakatimizda ham jahon tajribasidan foydalangan holda maktabgacha ta'lim tizimida yangiliklar qilish uchun avvalo xorij tajribalarini o'qib o'rganish va keyinchalik moslashtirish orqali amalga oshiriladi.*

Kalit so'zlar: *ta'lim tizimi, tajriba, „onalar maktabi“, „anaokul“, „EYFS dasturi“*

Maktabgacha yoshdagi bolalar o'z atrofidagi hodisalar bilan tanishish jarayonida buyum, narsalarning nomlarini, vazifalarini, sifat va xususiyati, qismini bildiruvchi so'zlarni bilib oladilar. Keyinchalik ular haqida o'z fikrlarini bildirganda, so'zlab berganda, tarbiyachiniig savoliga javob berganda shu so'zlardan foydalanadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim yoshidan boshlab bolalarga atrof-olam haqida to'g'ri ma'lumot berish, savollariga aniq va lo'nda javob berish lozim. Maktabgacha ta'lim yoshi ya'ni 3-7 yosh bola axborotning 70% ni qabul qiladi. Shu boisdan ta'lim tizimining eng asosi bo'lmish maktabgacha ta'lim sohasiga alohida e'tibor qaratish lozim. Shu sababli rivojlangan mamlakatlar maktabgacha ta'lim tizimini o'rganib, ulardan andoza olgan holda maktabgacha ta'lim tizimida yangilik va o'zgarishlar qilish mumkin.

Germaniyada maktabgacha ta'lim muassasalari davlat tizimiga kirmaydi. Bolalar bog'chasi xayriya jamg'armalari, mahalliy hokimiyat hamda cherkov vasiyligida faoliyat yuritadi. Shu bilan birga korxona va tashkilotlar ham o'z bog'chasiga ega bo'lishi mumkin. Maktabgacha ta'lim tizimi 3 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalarni qamrab oladi. Hali aqlini tanib ulgurmagan bolalarda o'z fikrini ifodalash, tengdoshlari va kattalar bilan muloqot qilish qobiliyatini shakllantirish, ularni boshlang'ich ta'limga tayyorlashda bog'chalarning o'zni katta. Shu bois ham olmonlar bog'chalarni "tafakkur ustaxonasi" deb atashadi.

Fransiya ta'lim tizimining dastlabki bosqichini maktabgacha tarbiya tashkil etadi. Bu bosqich "Onalar maktabi" deb ham yuritiladi. Bundan ko'zlangan asosiy maqsad bolalarning maktabdagi sharoitini uy sharoiti bilan yaqinlashtirish, ularga oiladagidek iliq munosabatni shakllantirishga ko'maklashishdan iborat. Fransiya ta'lim tizimida bolalarning go'daklik chog'idanoq maktabga o'qitish uchun tayyor holda olib kelinishi g'oyat muhim masala hisoblanadi. Maktabgacha tarbiya bosqichida tarbiyalanuvchilar quyidagicha tabaqalashtirilgan:

1. Kichik guruh (ikki yoshdan to'rt yoshgacha);
2. O'rta guruh (to'rt yoshdan besh yoshgacha);
3. Katta guruh (besh yoshdan olti yoshgacha);

Besh, olti yoshli bolalardan iborat guruh Fransiya tayyorlov guruh hisoblanadi. Bolalarni maktabga tayyorlash uchun alohida dastur va darsliklar mavjud.

Yaponiya maktabgacha ta'lim bolalar bog'chasi yaponcha yo'chien deb ataladi. Bolalar bog'chalari va nogironlar uchun maxsus maktablar. Bolalar bog'chasi 6 yoshgacha bo'lgan bolalarni qabul qiladi, ammo hech qanday ta'lim bermaydi. Shu sababli, bolalar bog'chalari rasmiy ta'lim tizimidan tashqarida va barcha ta'lim muassasalari kabi Madaniyat va ta'lim vazirligiga emas, balki Farovonlik va mehnat vazirligiga bo'ysunadi. Bolalar bog'chalari 3 yoshdan 6 yoshgacha bo'lgan bolalarni boshlang'ich maktabga tayyorlashni ta'minlaydi. Bolalar bog'chalarida bolalar kunning ikkinchi yarmining o'rtalarigacha, bolalar bog'chasida — ota-onalarning ish kunining xususiyatlariga qarab butun kun davomida qoladilar. Bolalar bog'chasi o'quvchilarining forma kiyishi majburiydir.

2009-yil holatiga ko'ra, mamlakatda 22 925 ta bolalar bog'chalari mavjud edi. Ularning 11 008 tasi davlat, 11 917 tasi xususiy edi. Bolalar bog'chasida 2 million 132 ming 81 kishi ish bilan ta'minlangan, ular 2 million 40 ming 974 nafar bolaga qaragan. Bolalar bog'chasiga kirish uchun navbatda 25 384 nafar bola bor edi[5].

2005-yil holatiga ko'ra, Yaponiyada 13954 ta bolalar bog'chasi mavjud edi. Ulardan 49 tasi davlat, 5 tasi davlat, 5546 tasi prefektura yoki shahar, 8354 tasi xususiy edi. Ba'zi bolalar bog'chalari boshlang'ich maktablar yoki universitetlar bilan bog'langan.

Maktabgacha ta'lim muassasalari — 2 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun bolalar bog'chalari deb ataladi. Bu yerda ular o'yinlar orqali o'qish, yozish, hisoblash, rivojlanishni o'rgatishadi. Odatda bunday maktablar kichik yoshdagi o'quvchilar maktablari bilan birgalikda tashkil etiladi. O'quvchilarning yoshi 2 yosh 9 oydan 4 yoshgacha.

Boshlang'ich maktab — o'quvchilarning yoshi 4 yoshdan 11 yoshgacha. 2 bosqichda, ikkinchi va oltinchi o'qish yilida o'tkaziladi. Ikkinchi imtihon natijalari O'rta maktabga kirish uchun muhimdir.

Turkiya — anaokul deb ataladi. Davlat ta'lim dasturiga qo'shimcha bo'lgan maktabgacha ta'lim 3 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun mo'ljallangan. Biroq juda yosh bolalarni ham qabul qiladigan muassasalar mavjud. Bolalar tarbiyalanishni (o'qishni) "yasli"da yoki bolalar bog'chasida boshlashi va tayyorgarlik sinfida davom ettirishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim muassasalariga bolalarni to'liq kun yoki yarim kunga berish mumkin. Bu davlat yoki xususiy bolalar bog'chasi bo'lishi mumkin. Davlat bolalar bog'chasiga qatnashish bepul, lekin ota-onalar kanstovar, kitoblar, qo'llanmalar va boshqa zarur narsalar uchun pul berishi kerak. Xususiy bolalar bog'chasi faqat to'lov asosida qabul qiladi. Narxi oyiga o'rtacha 1000 lirani tashkil qiladi. Ota-onalar, shuningdek, kanstovar, darsliklar va boshqalar kerakli narsalar uchun qo'shimcha pul to'laydilar.

Maktabgacha ta'lim muassasalari bolalarni jamoaga moslashishga, boshqa bolalar bilan munosabatda bo'lishga, ta'lim jarayoniga ko'nikishga, ularning malakasini oshirishga va ta'limning keyingi bosqichga tayyorgarlik ko'rishga yordam beradi.

Amerikada maktabgacha ta'lim

Qo'shma Shtatlardagi ta'lim tizimi biz uyda o'rganganidan sezilarli darajada farq qiladi.

Amerikada uzoq tug'ruq ta'tillari yo'q, shuning uchun chaqaloqlar bolalar bog'chalariga juda erta - ba'zan olti haftadan boshlab yuboriladi. Bundan tashqari, bolalar bog'chalari va bolalar bog'chalariga bo'linish yo'q. Va besh yoshdan boshlab bola maktabda (bolalar bog'chasida) maxsus guruhlariga borishi kerak. Maktabgacha ta'lim tizimi haqida hikoya qilib, ForumDaily Qo'shma Shtatlardagi ta'lim haqida bir qator materiallarni boshlaydi. Biz sizga barcha tuzoqlarni ko'rsatamiz va bolangizga qanday qilib eng yaxshi ta'lim berish bo'yicha hayotiy hiylalarni baham ko'ramiz.

"Men faqat besh yulduzli reytingga ega bolalar bog'chalarini ko'rib chiqdim, Internetda reyting va uydan masofaga mos keladigan bog'lar haqidagi sharhlarni o'qidim. Agar ular yaxshi bo'lsa, men diqqatga sazovor joylarga sayohatga bordim. Shunday qilib, olti-etti bog'chaga bordim. Ulardan birida hatto ota-onalar istalgan vaqtda farzandining nima qilayotganini masofadan turib kuzatishi uchun videokameralar ham bor edi.. Bolaning kuni ikki qismga bo'linadi - o'qituvchilar bilan mashg'ulotlar, uning davomida bolalar aylanada o'tirishadi, qo'shiqlar kuylashadi, o'qishadi, harflar va raqamlarni o'rganishadi va mustaqil o'rganish uchun vaqt, bola o'z xohishiga ko'ra o'yinchoq yoki o'quv moslamasini tanlaydi. Izabella bog'da o'rganish uchun juda ko'p narsa borligini yaxshi ko'radi: o'yinchoqlar bilan bir qatorda juda ko'p o'quv materiallari mavjud va mashg'ulotlar ro'yxati hatto haqiqiy geografiyani ham o'z ichiga oladi - xaritalar va asosiy nuqtalar. Bolalar jismlarning holatini o'rgangan: suyuq, qattiq, gazsimon dars ota-onalarga eng ko'p yoqdi. Bolalar bog'chasi juda toza, bolalar o'zlari keyin tozalashadi, hamma narsani joyiga qo'yishadi. Ko'chada bolalar slaydlar va qum qutisi bo'lgan xavfsiz va qiziqarli o'yin maydonchalarini topadilar.

AQShda bolalar bog'chalari nima AQShda siz har qanday ta'mga qarab kunlik parvarish qilishni tanlashingiz mumkin. Birinchidan, ular kattaligi jihatidan farq qiladi: kichik deb ataladigan oila, bolalar bog'chalari (ular atigi 5-6 bolaga ega bo'lishi mumkin) va an'anaviy katta bolalar bog'chalari mavjud, ularda bitta guruhda taxminan 25 kishi bor.

Kichik bolalar bog'chalari hatto xususiy uyning hududida joylashgan bo'lishi mumkin. Ularning faoliyati majburiy litsenziyalanadi.

Bunday bolalar bog'chalarining afzalliklari: bolalar soni kam, ya'ni individual yondashuv, oilaviy muhit, nisbatan arzonlik, ularning ko'pchiligi ma'lum bir diaspora uchun mo'ljallangan (masalan, rus, xitoy yoki frantsuz bolalar bog'chalari mavjud). Kamchiliklari: qoida tariqasida, o'quv dasturi katta bolalar bog'chalariga qaraganda zaifroq, bundan tashqari, bola uni biroz tor ko'rishi mumkin - joy etarli emas, bolalar kam, turli xil muloqot yo'q.

Katta bog'lar bu maqsad uchun maxsus mo'ljallangan binolarda joylashgan. Shunga ko'ra, u erda juda ko'p bolalar bor. Qoida tariqasida, bunday bolalar bog'chalarida bolalar tagliklardan qabul qilinadi - chaqaloqni olti haftadan boshlab qoldirish mumkin. Ular kun bo'yi maxsus qutilarda uxlashadi. Ota-onalar tagliklar, chaqaloq formulasi, adyol va boshqa narsalarni olib kelishlari kerak. Bolalarni qabul qilishning bunday erta yoshi Qo'shma Shtatlarda tug'ruq ta'tilining deyarli yo'qligi bilan bog'liq. Siz postsovet mamlakatlarida hamma o'rganib qolgan uch yillik bola parvarishini unutishingiz mumkin. Shtatlarda siz tug'ilgandan keyin bir yarim oydan keyin ishga borishingiz kerak va ko'plab amerikalik onalar ish foydasiga tanlov qilishadi.

Ma'lumoti bo'yicha psixolog Mariya Oksyuk hozir Kaliforniyadagi bolalar bog'chasida tarbiyachi bo'lib ishlaydi. Uning guruhida bir yarim yoshli bolalar bor. "Ularga menga emas,

balki ularning onalariga kerak", - deydi Mariya. "Ona sifatida bunday bolalar uchun notanish muhitda kun bo'yi qolish qanchalik qiyinligini ko'rganimda yuragim eziladi. Psixolog sifatida shuni tushunamanki, bolani shunaqa yoshda bog'chaga bersangiz, onasiga bog'liqlik shakllanmaydi. Darhaqiqat, bola uchun asosiy kattalar o'qituvchiga aylanadi. Bu, ehtimol, mahalliy kattalarning bunday "ajralishi" siri va o'smirlarning otasining uyini tezda tark etish istagi. Misol uchun, men ikki yashar bolani ko'raman, uni onasi ertalab soat yettida olib keladi va kechqurun sakkiz yarimda olib ketadi. Kechqurun u endi shodlik bilan unga qarab yugurmaydi - aksincha, yugurib ketadi. Bu "refusenik" sindromining bir turi.

Bundan tashqari, Amerika bolalar bog'chalarida bolalar odatda to'shakda emas, balki yerga qo'yilgan maxsus matraslarda uxlashadi. Shu bilan birga, bolalar yechinmaydilar - ular turli xil favqulodda vaziyatlarga tayyor bo'lishlari va tayyorgarlik ko'rishga vaqt sarflamasliklari kerak, deb ishoniladi. Karyolalar faqat eng kichigi uchun beriladi. Biroq, kichik xususiy bolalar bog'chalarida barcha bolalar yotoqlarga joylashtirilishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim Hindistonda kichik yoshdagi bolalar onasi yoki yaqin qarindoshi qaramog'ida bo'ladi. Xuddi O'zbekistondagi yoki Yevropa davlatlari kabi u yerda "bog'cha"lar mavjud emas. Bola maktabga chiqqunga qadar onasi unga bilim beradi va uni boshlang'ich maktabga tayyorlaydi, biroq so'nggi o'n yillikda bolalarning maktabgacha bo'lgan davrda uyda qolishi muammoga aylanib bormoqda. Bu muammoga yechim sifatida maktablar qoshida qo'shimcha "tayyorlov guruhleri" tashkil etilgan. Ushbu guruhlariga bolalar qoida bo'yicha 3 yoshdan boshlab qabul qilinadi va ta'lim jarayoni o'yin shaklida o'tkaziladi. Taxminan, shu yoshdan ular ingliz va hind tillarini o'zlariga biriktirilgan muallimlar orqali o'rgana boshlaydilar. Maktabga tayyorgarlik bir yildan ikki yilgacha davom etishi mumkin.

Buyuk Britaniyada bolalar ta'lim olishni juda erta boshlaydilar. Maktabgacha ta'lim muassasalari — 2 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun bolalar bog'chalari deb ataladi. Bu yerda ular o'yinlar orqali o'qish, yozish, hisoblash, rivojlanishni o'rgatishadi. Odatda bunday maktablar kichik yoshdagi o'quvchilar maktablari bilan birgalikda tashkil etiladi. O'quvchilarning yoshi 2 yosh 9 oydan 4 yoshgacha. Birlashgan Qirollikdagi bolalar bog'chalarida bolalarning erta rivojlanishi va maktabgacha ta'limning "Early Years Foundation Stage" (EYFS) dasturi qo'llaniladi. Britaniyaning EYFS dasturi o'n yillarki foydalanib kelinayotgan, o'zini isbotlagan muvaffaqiyatli dasturdir. Aytgancha, ushbu dastur bolalar bog'chalarida oddiy bolalardan tortib taxt merosxo'rlariga qadar foydalaniladi. Dastur bolalarni empatiya va sezishni, his qilishni o'rgatadi. EYFS yangi tug'ilgan chaqaloqning to'liq huquqli ko'p qirrali ta'limini va rivojlanishini ta'minlaydi, shunday ekan qo'shimcha repetitorlarni izlashning hojati bo'lmaydi. Xulosa shuki, ta'limga bunday yaxlit yondashuv tufayli britaniyalik bolalar boshqalarning fikri va shaxsiy makonini qadrlashni biladigan vazmin, xushmuomala va muvozanatli insonlar bo'lib ulg'ayishadi. Kuchli xarakter va rivojlangan iroda ularga hayotning barcha qiyinchiliklarini osongina yengib o'tishga yordam beradi.

Koreya maktabgacha ta'lim tizmida bolalar ta'limi va tarbiyasi turli xildagi mukammal tuzulishdagi maktabgacha ta'lim muassasalarida olib boriladi. Janubiy Koreya maktabgacha ta'lim muassasalari 5 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan bolalarni maktabga har tomonlama barkamol shaxs etib tarbiya berishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan va bu vazifalarni bajarish Ta'lim vazirligi hamda Inson potentsiali rivojlanishi vazirligi tomonidan

boshqariladi va nazorat qilinadi. Koreya davlati ta'lim tizimidagi yana bir o'ziga xosligi shundan iboratki, ularda Davlat maktabgacha ta'lim muassasasi federatsiyasi mavjud. Ushbu tashkilot 1981-yilining iyul oyida davlat maktabgacha ta'lim federatsiyasi nomi bilan tashkil etildi va 1996-yilda Koreya maktabgacha ta'lim Federatsiyasi nomiga o'zgartirildi. Bu tashkilotning asosiy qisminini hozirgi kunda xususiy maktabgacha ta'lim muassasalari hisoblanib, federatsiyaning asosiy maqsadi ham milliy ko'rinishdagi ilg'or maktabgacha ta'lim muassasalarini tashkil etish va uni rag'batlantirishni ko'zda tutadi. Federatsiya o'z oldiga bolalarni tarbiyalash va ularga boshlang'ich bilimlarni berishda yangi va o'zgacha usul va usublarni izlab topishni maqsad qilib qo'ygan. Maktabgacha ta'lim federatsiyasi 1998-yil sentabr oyida imzolangan "Bolalar ta'limini rivojlantirish to'g'risida" gi qaror asosida o'z faoliyatini yuritadi.

Xulosa, rivojlangan mamlakatlarda ta'lim tizimini tubdan o'rganish va maktabgacha ta'lim sohasiga yangiliklar olib kirish, ta'lim tizimini uzviy bog'liqlikda tashkil etgan holda yangi innovatsiyalar tashkil etish. Bunda albatta, o'zbek milliy mentalitetini inobatga olgan holda xorij mamlakatlari tajribalaridan foydalanish, andoza olish va qo'llash orqali natijaga erishish bilan amalga oshiriladi. Bunda albatta, yana ham ko'p ma'lumotlarga ega bo'lish orqaligina strategik jihatdan tahlil qilamiz va belgilangan maqsadlarga erishish bo'yicha ustuvor yo'nalishlar belgilab harakat qilishimiz lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M.Umarova/Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda atrof-muhitga ma'suliyatli munosabatda shakllantirish.-T.:2008.
 2. T.L.Xurvaliyeva Maktabgacha yoshdagi bolalarni atrof-olam bilan tanishtirish metodikasini takomillashtirish -T.:„Innovatsion rivojlantirish nashriyotmatbaa uyi”, 2020,148 bet.
 3. T.L.Xurvaliyeva Maktabgacha yoshdagi bolalarni atrof-olam bilan tanishtirishning zamonaviy yondashuvlari –T.:„BOOK TRADE KO”, 2023, 85 bet.
 4. SH.A.Sodiqova, M.A.Rasulova / Bolalarni tabiat bilan tanishtirish metodikasi.-T.:„Fan va texnologiyalar” 2013.
 5. X.J.Jabbarova / Tabiat bilan tanishtirish metodikasi.-T.:2009.
- Internet saytlari
www.pedagog.uz
www.edu.uz
www.arxiv.uz
www.tafakkur.uz